

BÍRÓ ZOLTÁN – GAGYI JÓZSEF

A FOLKLORIZMUS HÁTTERÉRŐL

A folklorizmusjelenségeket vizsgálva nem kerülhetjük meg azt a kérdést, hogy mi képezi ezeknek a háttérét, mi az a leg-
tágabb értelemben vett feltételrendszer, amelynek elemei kü-
lön-külön vagy egymással kölcsönhatásban kiváltó okként mű-
ködnek a folklorizmusfolyamatok kitermelődésében. Ezek egy-
aránt lehetnek a gazdasági, a szociális vagy a világnézeti szféra
tartozékai. A háttér problémáját nyilván időben is vizsgálni
kellene, kidolgozva e feltételrendszer alakulásának történeti
útját. Mivel ebben a kötetben nem törekszünk a folklorizmus
elméletének körülírására, hanem csupán ennek a jelenségkör-
nek a bemutatására és néhány szempontból való értelmezé-
sére, a háttér felvázolásánál el kell fogadnunk egy kompro-
misszumot: nem foglalkozunk a folklorizmus igazi háttérével.
Megfigyelhető ugyanis, hogy a vizsgált folklorizmusfolyamat
változó intenzitással ugyan, de állandóan jelen van. Régiók-
ban a múlt század első felétől errefelé gyakorlatilag mindig ki-
mutatható a folklorizmus jelenléte. Ez készlet arra, hogy a
folklorizmust olyan „természetes” folyamatként fogjuk fel,
amely életmódban éppúgy, mint ideológiai síkon több ember-
öltő óta létezik. Ugyanakkor az is jellemző rá, hogy időnként
„kilép” megszokott medréből, s az élet számos területén egyet-
len választási lehetőségként jelenik meg.

E kötet tanulmányai olyan időszakokkal foglalkoznak, amely-
ben a folklorizmusfolyamatok rendkívüli módon fölerősödtek,
ezért e tanulmányban is csupán e legutóbbi „hullámról” szó-
lunk. Amikor tehát a továbbiakban folklorizmusról és annak
háttéréről (vagy: társadalmi háttéréről) beszélünk, akkor az
utóbbi húsz-huszonöt év időszakában gondolkodunk. Az elha-
tárolás legbiztosabb jegye az, hogy ebben az időszakban a folk-
lorizmus minden területe akarva vagy akaratlanul reprezen-
tációssá is válik. Ezt a folyamatot könnyen ki lehet mutatni,
akár az intézményes, akár a spontán tömegkommunikáció szfé-
ráját vizsgáljuk meg. Úgy véljük azonban, hogy a reprezentációs
jelleg uralkodóvá válása nyilvánvaló tény, amit nem bizony-
gatni, hanem elemezni, leírni volna igazán érdemes. Amikor
sorba vesszük a folyamat felerősödése mögött álló összetevők

fontosabbjait, akkor ebbe az irányba is teszünk néhány lépést. Elöljáróban hangsúlyozzuk, hogy ezeknek az összetevőknek a számbavételekor – a folklorizmus kutatás jelenlegi helyzetében – nem törekedhettünk egy koherens feltételháló megalkotására. A montázsszerű szövegezés kényszer, de úgy véljük, egyúttal előnye is van: a felmerülő kérdéseket sarkított formában fogalmazza meg, és a bemutatott problémák tovább-, illetve újragondolására készlet.

Igények

A vizsgált időszakban tömegesen változtattak lakhelyet, költöztek új környezetbe (vagy régi környezetüket költöztették el mellőlük) olyanok, akiknek a szocializációjuk falusi környezetben zajlott le, s elsajátították a népi kultúra még létező, ható kulturális mintáit. Számukra nagy problémát jelent az új térbe, az értékek, normák, viselkedések, szerepek más rendszerébe való elmozdulás, elköltözés. Az új környezet sokszor úgy „keletkezik”, hogy néhány év alatt teljesen át- vagy újjáépül egy kisváros, városrész, a gyermek- és ifjúkor terei eltűnnek, átváltoznak, létrejön a mindennaponkénti idegen (mert megkülönböztető jelekkel nem vagy alig rendelkező) utcasarkok, üzletházak sora, eladók, szomszédok, autóbuszon utazók, korzózók áradata, akikkel nincs idő az esetleges félszeg köszönésen vagy harsányan semmitmondó szövegelésen túl kapcsolatot teremteni. Megháromszorozódik a lakosság száma, megváltozik a közösségek szerkezete. A jelen Kelet-Európában egyáltalán nem elméleti feltételezés ez, hanem reális folyamat.

Az új környezetbe kerültek első tapasztalata, hogy amit a mindennapokról tudnak, az nem mindig felel meg az új helyzetnek. Észreveszik, hogy a köszönésnek, kapcsolattartásnak, ruházkodásnak, ügyintézésnek, teljesítmény-elbírálásnak, szórakozásnak és sok más egyébnek számukra furcsa, idegen módjai, szabályai vannak. Az idegenség érzékelése félszeggé teszi őket, tartanak az elkövetkező tévedésektől, egyik pillanatban a teljes alkalmazkodásra, régi énjük teljes feladására határozzák el magukat, a másokban pedig az ellenkező végletbe esnek: megkérdőjelezzik az új normák helyességét, általános érvényét.

Összefoglalva: akik elsődleges szocializációs környezetükből egy új környezetbe kerültek, azokról elmondhatjuk, hogy

kapcsolatuk régi életterükkel optimális volt abban az értelemben, hogy a falusi életforma mint rendszer szabályai szerint játszódtott le. Minden nehézség nélkül megértették a környezet jelenségeit, s a környezetükben levők is megértették őket; jól körülhatárolható jelentése volt mások szemében annak, amit cselekedtek, és annak is számukra, amelyet mások előttük tettek. Az új környezet jelentéseit azonban gyakran nem értik vagy félreértik. Gyakran nem tudják tisztázni, mi történik velük. Ha magyarázatokat találnak ki, akkor azok nem okoszerűek, hanem csak hiedelmek lesznek. Ezeknek az egyéneknek, ha a gazdasági kapcsolataik nem is, de kulturális környezetük részben vagy teljesen megszűnik – vagy használhatatlanná válik –: „kulturális vákuumba” (Niedermüller 1981a. 63.) kerülnek. Ez többek között azt jelenti, hogy az egyén lát, hall, tapasztal, de nem érti a feléje irányuló elvárásokat, nincs meg az az adekvát mindennapi tudása, amely biztosíthatná, hogy a mindennapi életben ezeknek megfelelően vegyen részt. Ezt a részvételt – amennyiben létrejön – többségében pillanatnyi reakciók alkotják, választásaik nem stabilak, nem önállóak, végeredményben: nem autonóm személyiségként viselkednek. A világot, amelyben vannak, részeiben megértik, de számos jel arra mutat, hogy sajátjuknak érzett világértelmezésük az új helyzetben nem használható. Ebben a helyzetben az egyének az alkalmazkodás, az újat tanulás helyett egyre fontosabbá válik vagy válhat az egykor megtanult kulturális mintákhoz és tevékenységi formákhoz való visszafordulás.

Egy olyan pszichés állapotról van szó, amelynek az egyik leghatásosabb (nem gyógyszer, hanem) csillapítója az, ha az „emlékeket”, a folklór egykor megszokott formáit, elemeit újra maga előtt láthatja, újra magáénak érezheti. A népi kultúra „megszerzésére” és „használatára” irányuló igény tehát nem csupán kulturális, hanem pszichés-szociális természetű is. Akik önként vagy saját akaratuktól függetlenül alanyaivá váltak a közelmúlt nagy környezetátalakulásainak, és ennek következtében rövidebb-hosszabb időre „biztonsági vákuumba” kerültek, azok többnyire a tévé folklórműsorainak nézői, a művelődési otthonok és a folklórfesztiválok rendezvényeinek állandó látogatói, a népi alkotók termékeinek vásárlói is egyben. A kulturális rendezvényeknek és egyáltalán a népi kultúra tárgyainak ez a felfokozott mértékű fogyasztása a szakértőket is megtévesztheti: ezeket az egyéneket végső soron

nem annyira a kulturális értékek vonzzák, hanem a kulturális tényeknek a megnyugtató, krízisoldó hatása. Ez az önmegnyugtatóra való törekvés, a helyzetváltozás okozta feszültségek levezetésének, feloldásának ez a kísérlete sorrendben az első és legfontosabb szem abban a feltételhálóban, amely a vizsgált időszakban a folklorizmusjelenségek rendkívüli aktivizálódása mögött áll. A többi többnyire erre épül, illetve ezeknek az igényeknek a megléte, működése hozza létre őket.

A tömegkommunikációs „lehetőség”

Nagy munka lenne visszamenőleg számba venni, hogy a vizsgált időszakban a tömegkommunikációs eszközök hányféleképpen elégítették ki a folklór közvetítésének és forgalmazásának igényét. A tévé és a rádió többféle cím alatt folklór-műsorok százait közvetítette, az újságok vasárnapi számai gyakran tárltak népművészeti oldalakat az olvasók asztalára, s közben folyamatosan tudósítottak az ország különböző helyeiben zajló „népi” eseményekről. Egy-egy nevezetesebb eseményt valóságos sajtókampány kísért. A könyvkiadás erőfeszítései mindenki számára közismertek. És mindezekhez hozzáadódik az, amit a maga teljességében senki sem ismerhet: az országszerte színpadra vitt népies műsorok áttekinthetetlen sokasága.

Mindmáig nyitott kérdés, hogy ez a műsoráradat milyen mértékben felelt meg az előző pontban körvonalazott igényeknek, mennyibe szüntette meg vagy termelte újra azokat. A tömegkommunikációs eszközök ugyanis páratlan lehetőséget teremtettek a népi kultúrával való foglalkozásra, ugyanakkor hamar kitermelték a népi kultúráról való beszélés játékszabályait is. Mindenekelőtt kialakult egy sajátos címkézési stílus. Ha valamit eredetinek, hagyományosnak, értékesnek tituláltak, cikkor arról lehetett és kellett (illet) is beszélni. E címkék alatt pedig olyan témákat is „el lehet adni” az olvasóknak, nézőknek, amelyek önmagukban nem bizonyultak volna sem értékeseknek, sem hagyományosoknak. Emellett, pedig hamarosan kialakult a válogatás gyakorlata is: a többé-kevésbé kompetenes szakértői véleményezés okán eleve nem kerülhetett bele minden a tévébe vagy az újságba, de ezenkívül a rovat- és műsортípus is korlátozta a lehetőségeket. Minderre pedig még ráépült a műsor szerkesztőjének, előadójának tudása arról, hogy mi is az, amit érdemes bemutatni, és mi az, ami

még várhat, esetleg mellőzhető. Végül a kiválasztott anyagot meg is kellett szerkeszteni. Ebben már a szakértők tudása játszott a főszerepet. Ennek alapján nyerte el a bemutatott tárgy, tánc, népdal stb. a maga végső, színpadra (értsd: nyilvánosság elé) állítható formáját. Valójában egyféle felületalakítás folyt itt, aminek a tömegkommunikációs gyakorlatban is jól körvonalazható ismérvei termelődtek ki (lásd ezzel kapcsolatban kötetünkben Az *eladhatóság vonzásában* című tanulmányt).

A tömegkommunikációs eszközök tehát nem akárhogyan igyekeztek kielégíteni a tőlük függetlenül is létező igényt, hanem részben a saját struktúrájukból eredő törvényszerűségek, részben pedig az őket működtető szakértői tudás szerint. Ez a két terület külön-külön is megérdemelné az önálló és részletes elemzést, ez azonban szétfeszítené egy ilyen problémafelvető tanulmány kereteit. Ebben az összeállításban csupán annak megállapításáig mehetünk el, hogy a jelzett időszakban a tömegkommunikációs eszközök térhódítása jelentékeny teret biztosított a folklórról való beszélésnek, és ez a tér kitűnő közeggé válhatott a folklórelemek idegen környezetbe való juttatása számára. A folklórelemek számára maga a tömegkommunikációs rendszer is idegen környezet, amelybe belekerülve alárendelődtek a rendszer működési törvényeinek. Nyilvánvaló, hogy a rádió vagy újság megmaradt annak, ami, akkor is, amikor egy műsorblokk vagy egy ünnepi oldal folklórelemekkel telt meg. Az illető folklórelem viszont alkalmazkodni kényszerült ehhez a környezethez: ő maga változott meg abban a pillanatban, amikor tömegkommunikációs közleménnyé vált. Alá kellett rendelnie magát az idegen környezet nyújtotta előfordulási szabályoknak (a megjelenés helye, módja, célja, gyakorisága, formája stb.). A tömegkommunikáció nyújtotta nagy lehetőség tehát egyben korlátokat is jelentett: megteremtődött a lehetőség a folklórelemeknek a nyilvánosság terében való szereplésére, de a megjelenés formáit hallgatóságos elvárások szorították egy bizonyos mederbe. Az elvárások éltetője és kitermelője – a tömegkommunikációs rendszer mellett – a szakértői tudás volt. Ennek főlvázolása mindenekelőtt azt kívánja meg, hogy magát a szakértői réteget vegyük szemügyre kissé közelebről, s azt, hogy ez a réteg egyáltalán mit tudhat, miért épp azt tudja, amit tud.

A szakértői szerep tartalma

A népi kultúra jelenbe épülésének folyamatai között rendszerint olyasvalakiket találunk, akiket társadalmi státusuk alapján értelmiségieknek nevezünk. Közöttük igen kevés azoknak a száma, akik szakértői diplomával és szakértői státussal is rendelkeznek (ilyen jellegű felsőfokú képzés már régóta nem folyik). Valamivel többen vannak azok, akik értelmiségi családból származva jó ismerői és egyúttal átörökítői a népi kultúrával való törődés eszméjének, gyakorlatának. Végül döntő többségben vannak a népi kultúrával igen intenzíven foglalkozó első generációs értelmiségiek. A továbbiakban ennek az utóbbi csoportnak a népi kultúrához való viszonyát vizsgáljuk.

Ez a viszonyulás igen sokféle formában konkretizálódhat: rendezvények szervezése és adminisztrációs ügyeinek intézése; a rendezvények rendszeres látogatása; szakértői szerepek vállalása és gyakorlása stb. A skála rendkívül tág, és az általuk vállalt tevékenységformák az aktivitás mértéke szerint igen sokfélék. Számunkra most nem a jelenség elemzése a fontos, hanem csupán azoknak az okoknak, feltételeknek a körvonalazása, amelyek ezt az értelmiségi státusban levő réteget valamilyen kapcsolatba hozzák a népi kultúrával, a népi kultúra elemeinek továbbélési folyamataival. Mielőtt erre rátérnénk, szeretnénk hangsúlyozni, nem csupán azokról van szó, akik értelmiségi voltak diplomával is rendelkeznek, hanem azokról is, akik az egyetemre való készülés éve alatt „értelmiségi életformát” folytatnak. Ide értendő többek közt a művelődési rendezvények, a népi művészeti iskolák és művelődési otthonok szakköreinek látogatása, egyáltalán a kulturális élet vérkeringésébe való belépés igénye. Kérdésünk az, hogy amikor ennek a rétegnek a képviselői valamilyen tevékenységformát választanak, miért döntenek nagy százalékban a népi kultúrával való foglalatosság mellett. A választásokban nyilván szerepet játszhat a divat, a sznobizmus, a presztízs is, de ezek a magyarázatok csak a kérdést odázzák el: miért lesz mindez divat? Miért lesz a népi kultúrával való foglalkozás a sznob hajlamok, igények kiélési területe?

Az első ok egyes kulturális intézmények koordinációs gyakorlatában rejlik. Annak még nincs köze a folklorizmusjelenséghez, hogy az értelmiség itt jelzett rétege be akar lépni a kulturális javak fogyasztásának menetébe. De mivel egy sor té-

nyező privilegizált helyzetbe hoz egy bizonyos választási alternatívát (a népi kultúra jelenségei felé fordulás), nagy valószínűséggel döntenek a mindenütt domináló választási lehetőség mellett. Sokkal könnyebb megszervezni egy népi táncsoportot, mint egy moderntánc-csoportot. Sokkal több a faragást oktató szakkör, mint például a design-kör, és sokkal nagyobb publicitást kap egy népművészeti szimpozion, mint egy geológiai. A meglevő hálózatba bekapcsolódó, aktív munkát végezni akaró értelmiségi magától értetődően a már meglevő formákba illeszkedik bele, illetve – ritkább esetben – ezeket bővíti, variálja. Ily módon jelentős munkát fejt ki annak érdekében, hogy a folklorizmus hátterének egy szelete újratermelődjön.

Van emellett egy olyan ok is, amely kétséget kizáróan a vizsgált réteg első generációs jellegéből fakad. Ez a réteg az adminisztrációs kritériumok szerint befejezte a mobilitást (diplomát vagy értelmiségi státust szerzett magának), de magában még korántsem zárta le a státusváltást. Annál is inkább, mert a vertikális mobilitás folyamata – bármilyen jól olajozzák is – nem egy generációra van méretezve. Esetünkben: a falu világból való kilépés és az értelmiségi életforma „beéléséig” való eljutás olyan változás, ami két-három generációt mindenképpen átfog. Akikről itt szó van, azok az első generációhoz tartoznak, és igen erős szálakkal kapcsolódnak mindahhoz, amiből kiléptek. A státusváltásra való felkészítés (ezt az iskola végzi többnyire esetlegesen) nagyon hiányos, az új környezetbe bekerülve, „megállapodva”, pedig az „új” értelmiségi nem olyan csoportba kerül, mely képes lenne őt asszimilálni, hanem egy olyan hozzá hasonló heterogén csoportba, ahol „mindenki a másikat lesi”. Az ingatagság és a túlzott egymásra figyelés mind befelé, mind kifelé egyfajta szerepjátszást, reprezentációra való törekvést alakít ki, ami mint tevékenységforma azt hivatott igazolni, hogy az új szerepkör tanulása befejeződött, a státus elfoglalása végbement, az új értelmiségi már nem számítható újnak, mert kellőképpen beéli a számára előírt életteret, érték- és norma-rendszert. A kérdés csak az, hogy ez a magánélet szféráiba is belopakodó „önmanifesztáció” miért éppen a népi kultúrához való viszonyt választja működési teréül. Úgy véljük, a kérdésre adható válasznak két összetevője van. Mivel mindkettő összetett jelenség, és ugyanakkor egy sor, tárgyunkon kívüli implikációja is van, ezúttal csupán utalunk rá.

A válasz első fele a kulturális intézmények már jelzett koordinációs politikájában és a mögötte, mellette álló ideológiai-nyelvi háttérben keresendő. Ennek az elemzése egy további rész feladata lesz, ezért itt csupán a válasz második felével foglalkozunk. A jelzett réteg tagjai gyakran érzik szükségét annak, hogy nyilvánosan is megfogalmazzák a népi kultúrához való viszonyukat. Ennek a szükségnek a működését mutatták ki például az I. Miklós cár nemesgyártó Rangtáblázata nyomán váratlanul értelmiségi státusba került rétegeknél is (vö. Köves 1980). Tulajdonképpen az én-kép stabilitásának megteremtéséért folytatott paradox igyekezetről van szó: az otthagytott életformát nem tudják problémamentesen levetkőzni, az állandóan hat rájuk, állandóan előbújik a mindennapi életvitel egy-egy területén valamilyen szükséglet, igény formájában. De ugyanakkor ez az állandó jelenlét zavart is okoz, mert az elért szintet, az értelmiségi státust kérdőjelezi meg. Következésképp kialakulnak a távolságtartás mechanizmusai: aki kitüntetett módon a népi kultúrával foglalkozik, az már nem tartozhat hozzá, az már nyilvánvalóan rajta kívül van. Ennek a kívülállásnak, a kívülállás kinyilvánító jellegű megfogalmazásának a maga s a mások számára igen sok példája van: a népi kultúra tárgyainak gyűjtése, könyvvásárlás, az öltözet utánzása, reprezentatív rendezvényeken való megjelenés, az intézményes reprezentáció formáinak megvitatása stb. E gyakorlat lényege tehát a távolság, a kívülállás kifejezése, amit érdekes módon a mindennapi frazeológiánkban éppen ellenkező módon fogalmazzunk meg. Azt mondjuk, hogy e gesztusok révén tartozunk a népi kultúrához, illetve a népi kultúra tartozik hozzánk.

Irányítási gyakorlat

Az intézmények koordinációs gyakorlatának fontossága kapcsán már utaltunk arra, hogy a folklorizmus folyamatában a kulturális intézmények milyen lényeges szerepet játszanak. Ezek szorgalmazzák, sokszor pedig anyagilag is támogatják a különböző reprezentációs tevékenységeket: régi népszokásokat elevenítenek fel, felkeresik és színpadra viszik a népi kultúra legidősebb képviselőit, falvak és vidékek közti találkozókat szerveznek, amelyeken mindenki bemutatja saját vagy annak vélt táncait, népdalait, népzenejét. Ezt a folyamatot a kulturális intézmények nemcsak ösztönzik és szervezik, hanem szakmai szempontból ellenőrzik is. Nincsen olyan fontos rendezvény,

amely valamilyen módon ne menne át a kulturális intézményekben dolgozók vagy az azok által felkért szakértők tudásának szűrőjén. A szakértők tudása – mint már többször is utaltunk erre – olyan értelmezési háló, amely a kívülálló szemszögéből szervezi, rendszerezi a népi kultúrát. Működése sokféle formában kitapintható, kezdve annak eldöntésével, hogy mit tartanak reprezentációra méltó kultúraelemnek, folytatva a kiválogatás és a tálalás gyakorlatával, el egészen addig, hogy az általuk kiválasztott és forgalmazásra alkalmasnak ítélt folklórelemeket saját belátásuk szerint korrigálják vagy címkével ellátva konzerválják. A háló működése idegen környezet, amelyben a folklórelemek szükségszerűen átértelmeződnek.

A kulturális intézmények munkájának van egy másik vetülete is, ami óhatatlanul ösztönzi a folklorizmusfolyamatokat. A népi kultúra elemeinek reprezentációs alkalmi olyan nagy számban fordulnak elő, hogy egyszerűen fizikai képtelenség mindegyiket megszűrni, értelmezni, átdolgozni. Sőt nagy részükről még részletes információkat sem lehet nyerni, hiszen ki tudná azt számon tartani, mérlegelni, hogy a több száz jóváhagyott munkatervben szereplő színpadi előadás, táncalkalom, népi szokás stb. (nem is beszélve azokról, melyek a munkatervbe sem kerülnek bele) a valóságban milyen formában kel életre?! Nyilván senki sem, hisz ehhez az ellenőrző munkához igen nagy és jól felszerelt apparátus kellene. Éppen ezért az intézmények azokra a rendezvényekre összpontosítanak, amelyek – legalábbis az intézmény képviselői szerint – fontosak. A valóságos helyzet az, hogy azt és annyit tartanak fontosnak, amelyiknek és amennyinek a publicitását meg tudják szervezni. Érdemben csak azokkal a rendezvényekkel foglalkoznak, amelyeknek sikerül széles körű nyilvánosságot teremteni. Az ekképpen kiemelt rendezvények száma azonban nem a nyilvánosság csatornáinak áteresztőképességétől függ, hanem – furcsa módon – az intézményekben dolgozó, illetve az általuk felkért szakértők számától és munkakedvétől. Nincs ugyanis olyan nagy nyilvánosságot kapó reprezentációs folklórrendezvény, amelyben a szakértők munkája ne állna a rendezvény középpontjában. Nyilvánvaló tehát, hogy csak annyi a rendezvény, amennyinek a menetében méltóképpen tudnak szerepelni. Konkrétan a dolog úgy áll, hogy ha egy folklórrendezvényen a szakértők lényeges szerepet játszanak, akkor nagy a valószínű-

sége annak, hogy megjelennek ott a rendezvényt a nyilvánosság színe elé táró tömegkommunikációs csatornák. Ha viszont valamely rendezvény belekerül a nyilvánosság terébe, akkor bizonyosak lehetünk abban, hogy benne fontos szerepet játszottak, játszanak, fognak játszani a szakértők is. Vagy ők szervezték, vagy ők bonyolítják le, vagy pedig ha ebből kimaradtak volna, akkor alapos utólagos értékelési kampányt fognak indítani. Végül is ezeknek a rendezvényeknek a száma az összes rendezvényekéhez mérten elenyésző, és a kisebb számbeli súlyt a nyilvánosság határainak fokozatos kiterjesztésével (értsd: a rendezvényekről való hírverés fokozása, az utólagos értékelések felduzzasztása, jelképpé emelés stb.) igyekeznek kiegyenlíteni.

Mindezek mellett pedig ott van az ellenőrizhetetlen rendezvények sokasága: a foszladozó kéziratokból játszott népszínművek, a helyi szakértők által kidolgozott tánckompozíciók, a több-kevesebb lendülettel felelevenített népszokások, a népi tárgyalgatás sokfélesége stb. Az intézmények által felállított esztétikai értékskála szerint ezek a rendezvények többnyire értéktelenek. Velük szemben a kulturális intézmények igen érdekes viszonyt alakítanak ki: „hangosan” tiltják őket, de a tiltás gyakorlatát úgy szervezik meg (időszakos ellenkampány, elnéző kritika, a számonkérés esetlegessége), hogy az említett rendezvények szervezői és az ezért közvetlenül felelős személyek érezzék: megtúrt dologról van szó. Ha valaki nem épp a legértékesebb fafaragásokat készíti vagy nem éppen a leghagyományosabban műveli a népi kerámiát, az még mindig jobb, mintha semmivel sem foglalkoznék, annál is inkább, mert több-kevesebb segítséggel jó útra téríthető, és ha így marad, akkor is jobb, mint ha nem népi dologgal foglalkoznék – így a szakértői vélemény. Ebből egyebek mellett az is következik, hogy akik az intézményi irányítás, ellenőrzés hatósugarától távol egyáltalán valamihez hozzá akarnak fogni, azok nagy valószínűséggel választanak olyan tevékenységformát, amelyiknek legalább az egyik oldala népinek nevezhető, tehát amelyiket szükség (azaz: ellenőrzés) esetén meg lehet védelmezni. Ha másképp nem, akkor azzal, hogy: „jól akartuk csinálni, de csak ennyire futotta az erőnkől, segítségre volna szükségünk”. Ez ellen az intézmény képviselőjének nem lehet ellenérve. Ez a fajta hallgatóságos koordinációs politika és gyakorlat tehát szintén olyan háttérem, mely ösztönző erővel hathat a folklorizmusfolyamatokra.

A folklórról való beszélés módja

Bár nehezebben írható körül, de az eddigiekben felsorolt tényezőkhöz hasonló szerepet játszik a folklórról való beszélés módja is. Úgy is mondhatjuk, hogy ennek nyilvános és intim formái sajátos „léggört” alakítanak ki, ami egyfelől igazolja a folklór jelenbe juttatásának módozatait, másfelől pedig serkenti, ösztönzi mindezeket a tevékenységeket. Áttekinthető oldala természetesen a tömegkommunikációs eszközök által gyakorolt nyilvános beszélés (hírek, beszámolók, elemzések, értelmezések, értékelések, felhívások stb.). Ez az, ami viszonylag könnyen összegyűjthető és elemezhető. Mellette azonban ott van a magánvélemények, párbeszéd, viták halmaza is, ami nehezebben megközelíthető, de mennyiségben, hangnemárnyalatokban, vitatkozáskedvben egyaránt tútesz a nyilvánosan megfogalmazott véleményeken. Nem célunk itt a kétféle véleményhalmaz összehasonlítása, de ez igen termékeny dolognak ígérkezne, és a továbbiakban feltétlenül sort kell kerítenünk ilyen jellegű elemzésekre is. Most csupán bemutatunk néhányat azokból a jellemzőkből, amelyek e két véleményhalmaz és beszélésmód tartozékaiként közreműködnek a folklorizmusjelenségek létrehozásában, közvetlenül vagy közvetve szorgalmazzák a folklórelemek idegen környezetbe jutását.

A folklórról való beszélést vizsgálva mindenekelőtt e beszélési gyakorlat kulcsfogalmi ötlenek a szemünkbe. Ezek vagy a népi kultúra elemeire vonatkoznak (pl. népi, hagyományos, népi kultúrához tartozó, értékes) vagy pedig a kiemelés–fogalmazás–újratermelés gesztusaira (kultúraörzés, a népi kultúra átmentése, hagyományápolás, hagyománytisztelet, a hagyományok továbbéltetése, kulturális értékeink védelme stb.). Külön vizsgálatot érdemelne, hogy különböző helyzetekben és szövegekörnyezetekben mi mindent jelenthetnek ezek a fogalmak. A tartalmi vonatkozásokból itt csupán arra utalnánk, hogy kivétel nélkül pozitív értéktartalommal jelennek meg, és velük szemben kimondva vagy kimondatlanul ott áll az ellentétes előjelű fogalmak halmaza. Tartalmi jegyeiknél azonban sokkal érdekesebb a működésük. Metaforikusan szólva: ezek a fogalmak egyféle pecsétek, amelyeket adott helyzetben adott személyek ráüthetnek a népi kultúra elemeire. A helyzet a népi kultúráról való beszélések valamilyen nyilvános formája kell hogy legyen, akik pedig a pecsételés jogkörével bírnak, és rituálisan

gyakorolják is e jogukat, azok a szakértők. Amire egy kerámia-vásár zsürije rábólint, az a következő évben már több standon megjelenik, amit pedig kifogásolnak, az egyszerűen lekerül a vásár színpadáról. A pecsételés lényege azonban nem az, hogy a népi kultúra egyik vagy másik elemének zöld jelzést biztosítsanak, hanem egy ennél sokkal lényegesebb gesztus: amire, akire nyilvánosan ráillesztik e kategóriák valamelyikét, az sérthetlenné, más ítéletekkel szemben immunissá válik. Annál inkább így van ez, minél többször mondják egy tárgyról, hogy az a népi kultúra értékes darabja, vagy egy népdalgyűjtőről, hogy ő hagyományápolással, értékeink átmentésével foglalkozik. A pecsét örökös identitást kölcsönöz a tárgynak, személynek, s azt kétségbe vonni rendszerint nem szabad. Nyilvános hatálytalánításukkal csak nagyon ritkán találkozhatunk, az ellenkező eljárás, a „pecsételés” azonban nagyon gyakori. Szinte korlátlanul ruházzuk rá ezeket a kulcsfogalmakat a népi kultúra jelenünkbe belépő, beépülő elemeire.

Nyilván nem érdektelen rákérdezni arra sem, hogy honnan ered s miképp működik e kulcsfogalmak varázsereje. Ez az utolsó szó sem túlzás, mert a tárgyalt kulcsfogalmak valóban mágikus erejűek: amire rátesszük őket, az elváltozik.

A népi kultúráról való beszélés leggyakoribb formája az, amikor szakértők vagy publicisták egy-egy nevesebb rendezvény, jelenség tárgy vagy híresebb népi mester „portréját” tesszik közzé. Egy ilyen szövegben egyfelől részletekbe menő leírásokat, tényfelsorolásokat, megnevezéseket találunk, másfelől pedig olyan általános megfogalmazásokat, mint: X. Y a népi kultúra értékeinek fáradhatatlan ápolója; így történik az értékek átmentése; ezt a tevékenységet fel kell karolni, mert általa gazdagabbak vagyunk; ebben a helységben eleven hatóerő a népi kultúra; Z. mester kerámiái a hagyományos utat követik, ezért megérdemlik a ráfigyelést; itt megmutatják, hogyan kell a szülőföldtől kapott örökséggel sáfárkodni; hű maradt a rátestált hagyományhoz; ősi tehetség, a szülőföld örököse... Amikor ezeket az általános kijelentéseket olvassuk, mindig támad valamiféle hiányérzetünk. Önmagukban igazak lehetnek ezek a megállapítások, de ugyanakkor valamiféle homály veszi körül őket. Mindig csak sejtetnek valamit, utalnak valamire, s e tartalmi jellegű hiányérzetet fokozza az is, hogy nem illeszkednek be szervesen a szövegegészbe. Grammatikailag, szintaktikailag ugyan nincs rajtuk semmi kifogásolni való, de tartalmi szem-

pontból jól érződik idegenszerűségük. Nem a bemutatott, elemzett helyzetből „nőnek ki”, hanem arra rá vannak illesztve. Hasonló tematikájú és beállítottságú szövegekben ugyanezt az általános kijelentést fedezhetjük fel, persze az ott bemutatott helyzethez adaptálva.

A népi kultúráról való beszélés ilyenformán két szálon szerveződik: egyfelől állnak a bemutatandó esemény, személy, jelenség portréjának számba jöhető elemei, másfelől pedig a már jelzett általános megfogalmazások. A szerző pedig e két halmaz illesztésével, egymáshoz idomításával van elfoglalva. Olyan közös pontokat kell találnia, amelyeken az esemény egyedi elemei az általános tétel igazolásának, az általános tételek pedig a konkrét helyzetre méretezettnek látszanak. Ilyenformán a bemutatásra kiválasztott portré végiggondolása, elemzése, saját jellemzői függvényében való értelmezése nem történik meg, ehelyett az értelmezések helyét a szövegre ráillesztett általános megfogalmazások foglalják el. Az általánossal való helyettesítés mint kommunikációs gyakorlat nem ismeretlen a kommunikációelmélet kutatói előtt (vö. Szende 1982 és ennek hivatkozásai, Habermas 1983, Mueller 1978). Több, érdeklődésre egyaránt számot tartó funkciója közül itt csak egyet emelnénk ki, ami témánk szempontjából fontosnak tűnik. Egy bizonyos beszéd-módban az általánossal való helyettesítés védelmi funkciót tölt be (részletesebben lásd Szende 1982), az adott beszélési módot legitimizálja, másfajta beszélési módok lehetőségét pedig kizárja. Esetünkben: a folklórról való ilyen beszélés egyik fő funkciója az, hogy a tárgyra vonatkozó minden másfajta kísérletet eleve lehetetlenné tegyen. Aki valamely folklórjelenség portréját meg akarja rajzolni, annak előbb el kell sajátítania a beszélésnek ezt a módját, ellenkező esetben szövege nem kerülhet be a tömegkommunikáció nyilvános terébe.

Mindez természetesen nem csupán a beszélt, írott nyelv síkján megy végbe, hanem a szociális viselkedés több más „nyelvében” is (társadalmi szerepek gyakorlása, öltözet, ünneplési gyakorlat stb.). Maga az általánossal való helyettesítés gesztusa a kész szövegbe nem kerül bele, azt csak a közlemény létrejövésének, működésének folyamatában ragadhatjuk meg. Sokok pragmatikai „fogás” van, ami közreműködhet az általános kijelentések „aktualizációjának” elhíttetésében, segít az aktuálissá válás formális jegyeinek megteremtésében. Ilyenek például: akik folklórtényekkel foglalkoznak, azok rendszerint ér-

tékként kezelik azokat (a szép borítójú néprajzi könyv díszhelyet kap, a rendezvényre nagy hallgatóságot toborzunk, a műsort kiemelt helyen sugározzuk), periodikusan „nagy” nevet is megszólaltatunk erről a témáról, a beszélés alkalmát vagy összekötjük valamilyen ünneppel, vagy mi magunk tesszük szándékosan ünnepivé ezeket a pillanatokot stb. Ez a beszélésmód jellegénél és gyakoriságánál fogva igen erős ösztönzést jelent azoknak, akik valamilyen formában a népi kultúra mába juttatásán munkálkodnak. Olyan korlátlan hitelforrásra emlékeztet ez a beszélésmód, amiből bármikor bárki bármekkora mennyiségben meríthet saját gyakorlata alátámasztására, és közben csak a sikereit kell bemutatnia, bukásairól, tévútjairól nem kell elszámolnia senkinek. Ha valaki „értéktelen” műsort állít össze (és egyáltalán ha akad valaki, aki kompetens személyként egy népi műsort rossznak nevezzen), a legrosszabb esetben bátorító támogatásban részesül azért, mert megpróbálkozott a népi kultúra átmentésével. Korlátlan hitelforrásai révén ez a beszélésmód – az első elemzési pontban jelzett mellett és azokkal korrelálva – a folklorizmus hátterének leglényegesebb összetevője.

Pódiumon az etnicitás

Közismert tény, hogy a nemzetközi turistaforgalom fellendülése egyre jobban előtérbe hozta a vizsgált időszakban a „törzsi”, a „primitív”, a „népi” művészeteket és általában az e művészetek mögött álló kultúrákat. A nem szakember turisták nemcsak tárgyakat akarnak látni, hanem érdekli őket a tárgyalakotók életvilága, életmódja is. Ez az érdeklődés nemcsak az érintetlen kultúrák irányában növekedett meg, hanem az akkulturáció (a kulturális elemek, pl. a szokások, hagyományok, értékek, szimbólumok és kulturális formák egyenlőtlen csere-folyamata, mely két különböző kultúrájú társadalom közt valószínűleg meg – bővebben lásd Vulcănescu 1979) folyamatába belekerült közösségek, népcsoportok felé is. Tulajdonképpen nemcsak arról van szó, hogy érdeklődő emberek áramlanak egyik országból a másikba, hanem egy sokkal átfogóbb folyamatról: a hatvanas és hetvenes években világszerte előtérbe került az etnicitás problémája, és kialakult a nemzetközi nyilvánosságban egy olyan szerkezete, amelyben akarva vagy akarától függetlenül minden kultúra „színpadra” lép. Az etnicitás egyre növekvő mértékben az identitás fontos formájává válik ab-

ban a pluralista világban, amelyben a kommunikáció lehetővé teszi, hogy egy csoport csaknem minden más csoportról tudjon és kapcsolatba lépjen vele – mondja Nelson H. Graburn, a kérdéskör egyik nemzetközi szaktekinvélye (1976). Ennek a nyilvánosságnak igen sok csatornája van, melyek közül a személyes utazás és a közvetlen tapasztalat csupán az egyik. Mellette nem kevésbé fontosak a filmek, rádió- és tévéműsorok, a folklóregyüttesek vendégszerepeltetése, a könyvcseré, a tudományos értekezletek és még sok minden. Gyakorlatilag ma minden közösség komolyan veszi ezt a kihívást, és igyekszik saját kultúráját úgy tálalni, hogy ez a tálalás saját igényeinek és mások elvárásainak egyaránt megfeleljen.

E folyamat első és legfontosabb hatása az, hogy a folklorizmusfolyamatok a figyelem középpontjába kerülnek és egyre intenzívebbeké válnak. Minél nagyobb pódiumhoz jut egy kultúra a nemzetközi nyilvánosság szerkezetében, annál több megfelelő „termékre” van szükség, ami ezt a szereplési lehetőséget kitölti. Különösen a tárgyakból készül egyre több, de a különböző rendezvények száma, valamint a róluk való tudósítások és értékelések mennyisége is megnövekszik. A folklorizmusfolyamatok intenzívebbé válása mellett még két olyan jelenségre figyelhetünk fel, amelyek azt igazolják, hogy a széles körű nyilvánosság kedvező talaj a folklórelemek idegen környezetbe kerülése számára. Egyfelől jelentős módosulás tapasztalható a tárgyaknál. Annak a tárgynak, amely egy más kultúrához tartozó egyén számára készül, jól érthetőnek, könnyen szállíthatónak kell lennie, s amellet nagyon drága sem lehet. Meg kell felelnie mind a turisták zsebének (méret és ár szempontjából egyaránt), mind az illető kultúráról előzetesen megalkotott tudásának, elvárásainak. A jól eladható tárgy viszonylag kicsi, jól kidolgozott, és rajta van az a valami, ami az őt kitermelő kultúrát reprezentálja. Ezzel az utóbbi mondattal már utaltunk a másik fontos jelenségre is: a tárgyak alkotói arra törekednek, hogy az etnikai jelleget érthetően, felismerhetően vigyék rá a tárgy felületére. Ez döntő kritérium, ennek érdekében időnként még a szó szoros értelmében vett hagyomány is felszámolódik. Az etnikai – vagy annak tartott – jegy ebben a folyamatban jelképpé válik, és célja az, hogy megfogalmazza, felszínen tartsa a más kultúrától való különbözőséget, a másságot.

A leírt kontextus egy sajátos, az utóbbi évtizedekig nem tapasztalt mozgásteret kínál a népi kultúra elemeinek, amelyek e működési lehetőség szabályainak engedelmessé válva, eddig nem tapasztalt funkciókat töltenek be. Egyre kevésbé az „in-group”, egyre inkább az „out-group” számára igyekeznek jelenteni valamit. Őrzik, vagy legalábbis őrizni igyekeznek az esztétikai standardokat (hagyományos színösszeállítások, motívumok, formák), de az a tény, hogy többségükben eladhatónak készülnek, a hagyományos elemek jelentéseit is átalakítja. Így a nemzetközi nyilvánosság csatornáinak működése olyan háttérre áll össze, amely igen intenzíven hat a folklorizmusfolyamatok kibontakozására. Annál is inkább, mert mint láttuk, a nyilvánosság e terébe való belépés nem csupán szereplési lehetőség egy, az akkulturáció sodrába belekerült közösség számára, hanem egyben szereplési kényszer is, kihívás, amire lehetetlen valamilyen módon nem válaszolni.

Táj és sajátosság

Mindaz, amit az eddigiekben általános jegyként elmondunk, az egy adminisztratív úton meghatározott tájegység magára találásában kézzelfogható valóságként sűrűsödik egyetlen gócponttá. Utolsó elemzési pontként, de korántsem a kérdéskör lezárásaként az eddig elmondottaknak egy adott régióban való konkretizálódását jelezzük. Úgy is mondhatnók, hogy egy konkrét esetet mutatunk be, ahol az eddig egyenként megvizsgált jelenségek mind fellelhetők; a táj ezeknek kerete, élettere. Írásunk gondolatmenetének és eddigi formájának tiszteltben tartása céljából itt is csupán a montázs egy darabkáját adjuk.

Vizsgálatunk primér közege nyilvánvalóan az a tájegység, amelyben élünk és dolgozunk. Ezen a területen is (Hargita megyében, mely adminisztratív területként 1968-ban nyerte el mai nevét és határait) a mindennapi életet a rurális életforma, a hagyományos parasztközösségek léte jellemezte. Ez nem jelentette azt, hogy a huszadik század eleje óta nem történtek változások, csak éppen ezek lassúsága, felemássága és az uralkodó ruralitáshoz való idomulása volt a jellemző, szemben az ipari-városiasodott vidékek másfajta változásaival.

A rurális életforma továbbélése lehetővé tette, hogy az együtt élő társadalmi rétegek hierarchiája se változzék lényeges módon. A parasztság mellett, fölött élt a falvakban, köz-

ségközpontokban egy szűk értelmiségi csoport: tanító, orvos, pap, gyógyszerész, boltos s a helyben lakó nagyobb birtokosok. Az ő szerepük nem az volt, hogy adminisztratív vezesék a közösséget, bár ez is megtörténhetett. Szemléletük, ön- és helyzetértékelésük, életmódjuk, főleg pedig az, ahogy a „faluról”, a falu és a parasztság „értékeiről”, falu és „nemzet”, „ország” viszonyáról gondolkoztak és nyilatkoztak, hosszú ideig az egyetlen elérhető, átvehető, követhető véleményt jelentette a velük együtt élők számára.

Jellemző jegye volt ennek a csoportnak a kulturális ambíciók városhoz igazítása: rurális környezetben városi ambíciók szerint kívántak és próbáltak élni. Ez a jegy, ez a „másság-tudat” határozta meg a velük együtt élőkhez való viszonyukat, amely két alapmagatartással jellemezhető. Esetenként az egyik vagy a másik dominált, máskor a kettő egymással szorosan összefonódott. Az elsőt talán „patriarkális szemléletnek” nevezhetjük: „gyámolítója, tanácsadója, tanítója lenni a népnek”. A másik neve „elit-szemlélet” lehetne: „kulturálatlan, tudatlan tömeg ez, amelytől jó távol tartani magunkat”. Fontosnak, megjegyzendőnek tartjuk azt a tényt, hogy bármelyik alapmagatartás dominált is, a mindennapokban a parasztság-értelmiség viszony jól körvonalazott, a határokat tiszteletben tartó s a kapcsolattartások szerkezetét áttekinthetővé tevő volt. Hagyományozódott, és mindkét részről a belenevelődésen alapult, nem pedig bizonyos kimunkált eszmerendszert követve alakult ki.

Az elmúlt három évtized két domináns tényezője, az iparosodás és a városiasodás megbontotta ezt az állapotot. A falusi népesség életében sorsfordító változ(tat)ások következtek be: termelészövetkezetek alakítása s így a magánbirtoknak, a paraszti lét alapjának a megszűnése; ipari központok létesítése, gyári munkába állás, az ingázás megjelenése, falun is a városi életmódminták átvétele stb. Széles tömegek számára vált megvalósítható lehetőséggé az eddig gazdasági okok miatt megvalósíthatatlan ambíciók kiélése. A megnövekedett lehetőségek a mintakövetési átvételi, „haladási” igényeket is megsokszorozták.

Milyen készlet is állt a rendelkezésükre ezekből? Elsősorban (de nem megfogható, szemlélhető közelségben) mindaz, ami magas kultúráként, „modern” életmódként létezett, létezhetett egy országnyi környezetben. Másodsorban (ez már in-

kább mindennapi, reális, számukra elérhető közelségben, értelmezhető formában) mindaz, amit az eddig is, ezután is a környezetükben élő, közvetlen kulturális környezetüket dominánsan befolyásoló, alakító értelmiségi csoport mutatott, terjesztett. Ez a csoport számbelileg megnövekedett, s ide sorolhatjuk azokat is, akik az adminisztratív városokban (városi jellegű kulturális hagyománnyal nem rendelkező, adminisztratív központtá tett s kulturálisan „gyorstalpalással” felfejlődő központokban) élnek, s akikhez – a „klasszikus” mesterségek gyakorlóián kívül – a műszakiakat is számíthatjuk. A már említett két fontos tényező még egy nem kevésbé fontos harmadikkal társult: a régió adminisztratív átszervezése, ami vezető, kulshelyzeteket teremtett az itt felnőtt s az itteni, eddig uralkodó szellemiséget elsajátító, képviselő értelmiség egy részének. Egyben felvillantotta azt a perspektívát, hogy a zóna sajátos arculatát éppen a „sajátosságok” kimunkálása és elismertetése fogja biztosítani. Az átszervezés utáni erős fellendülés is tulajdonképpen ennek az elképzelésnek a jegyében történt: az értelmiségi csoport mozgósította minden energiáját, mert pillanatnyilag meghaladhatónak tűnt az addigi „kulturális provincia” helyzet. Ugyanakkor azonban – legalábbis az elképzelések, a meggyőződések síkján – a sajátosságok kidolgozása tevékenységüknek csak egyik oldalát képezte. A nagyvárosi és egyetemes kulturális és életmódmintákhoz való ragaszkodás továbbra is fontos törekvés maradt, életüket csak ezeknek a mintáknak a függvényében vélték megvalósíthatónak.

Az események logikája azonban olyan új dolgokat is kitermelt, amelyek már komoly problémákat vetettek fel. Az új helyzetben ugyanis megváltozott az értelmiségi csoportnak a paraszti-népi környezettel való hagyományos kapcsolata; direkt, szemtől-szembe jellegűből tömegkommunikációs jellegűvé vált. Ebben a helyzetben pontosan maga a „sajátosságtermelés” lesz, ami a kapcsolatot a továbbiakban is fenntartja, biztosítja. Amikor értékteremtő, értékelő, magatartásalakító tevékenységéhez ez a réteg felhasználható elemeket keres, akkor a kapcsolat kiépítésének, megtartásának legbiztosabb hordozóiként a folklór elemei látszanak. Természetes, hogy ebben a helyzetben és ennek a rétegnek a számára a folklórral való foglalkozás és ennek eredményeképpen a folklorizmusfolyamatok istápolása alapvető foglalatosság lesz, és az is, hogy mindenekelelőtt a „saját folklór”, az adott tájegység népi kultúrája lesz

az, ami ebben a tevékenységben a főszerepet játssza. Ez lesz az a közeg, amelyen keresztül, amelyben a régió „sajátosság-termelése” konkretizálódhat. A problémák azonban továbbra is halmozódnak, mert mindezt nemcsak célként megfogalmazni, hanem irányítani és végezni is kell. Ezért ez a réteg egyre hangsúlyozottabban vállal egyféle köztes szerepet. E szerepek viselőinek egyszerre és egyformán jól kell felfelé és lefelé is viszonyulniuk. Továbbra is megvannak a kulturális centrumok, a viselkedési mintaadó központok, amelyek követendő, kényszerítő példát jelentenek. De folyik közben a saját minták kidolgozása is: hogyan kell a jelenben viszonyulni a falusi környezethez, a falusi élethelyzetekhez, a folklórhoz. E két irányba egyaránt működő szerep lényege az, hogy viselője követ, képviselő és tanító is egyben.

Követ abban az értelemben, hogy az értelmiséghez és a régióhoz is tartozik, értelmiségi körökben a „népe” érdekeit érvényesítheti, népe körében pedig az értelmiség érdekeit. Ugyanakkor képviselő is a szó szoros értelmében, mert egyfelől a döntések hozatalakor, másfelől az életmódalakítás kulcshelyzeteiben szót emel, olyan értékeket próbál érvényesíteni, mégpedig nyíltan, a kiállást vállalva, amelyek szerinte a képviseltek érdekeinek megfelelnek. Végül pedig tanító, mert az „én népem” számára tanácsokat, útmutatásokat adhat az életmód mintáit illetően, míg az értelmiségi réteg számára a néphez való „közeledés” a népi kultúra értelmezésének algoritmusait dolgozza ki. Ennek a közvetítő szerepnek éltető közege a folklórtények működési szférája.

A külvilág felé, a külvilág számára így a folklórközpontúság, a folklorizmustermelő tevékenység a „sajátos”, a feltűnő, ebben a térségben. Minden értékelésben helyet kap, identitás és tájékozódás szempontjából is az ehhez való viszonyulás a döntő. Az élethelyzetek, a kulturális viselkedési minták kitermelődésének és mindennapi újrafogalmazódásának megértése céljából ebben és az ehhez hasonló régiókban szükségszerű a folklorizmussal foglalkozni.